

**Ekonomiska och
sociala rådet**

Distr.
GENERAL

E/C.12/2002/11
den 20 januari 2003

Original: ENGLISH

KOMMITTÉN FÖR EKONOMISKA, SOCIALA

OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Tjugonionde sessionen
Genève, 11–29 november 2002
Punkt 3 på dagordningen

VÄSENTLIGA FRÅGOR SOM VÄCKTES VID GENOMFÖRANDET AV DEN
INTERNATIONELLA KONVENTIONEN OM EKONOMISKA, SOCIALA OCH
KULTURELLA RÄTTIGHETER

Allmän kommentar nr 15 (2002)

**Rätten till vatten (artiklar 11 och 12 i den internationella konventionen om
ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter)**

I. INLEDNING

1. Vatten är en begränsad naturlig resurs och en allmän tillgång som är avgörande för liv och hälsa. Den mänskliga rätten till vatten är oumbärlig för att leva ett värdigt liv. Den är en förutsättning för förverkligandet av andra mänskliga rättigheter. Kommittén har ständigt ställts inför det utbredda förnekandet av rätten till vatten i både utvecklings- och industriländer. Över en miljard människor saknar tillgång till grundläggande vattenförsörjning, medan flera miljarder inte har tillgång till tillfredsställande sanitära anläggningar, vilket är den främsta orsaken till förorening av vatten och sjukdomar som är kopplade till vattnet.¹ Den fortsatta

¹ 2000 uppskattade Världshälsoorganisationen att 1,1 miljarder människor inte hade tillgång till en förbättrad vattenförsörjning (80 % av dem var bosatta på landsbygden) som kunde leverera minst 20 liter säkert vatten per person och dag; 2,4 miljarder människor uppskattades vara utan sanitära anläggningar. (Se WHO, *The Global Water Supply and Sanitation Assessment 2000*, Genève, 2000, s.1.) Dessutom lider 2,3 miljarder människor varje år av sjukdomar som är relaterade till vattnet: se FN,

föreningen, utarmningen och den ojämlika fördelningen av vatten förvärrar den befintliga fattigdomen. Konventionsstaterna måste anta effektiva åtgärder för att, utan diskriminering, förverkliga rätten till vatten, så som beskrivs i denna allmänna kommentar.

De rättsliga grunderna för rätten till vatten

2. Den mänskliga rätten till vatten ger alla rätt till säkert, godtagbart, fysiskt åtkomligt och överkomligt vatten i tillräcklig mängd för personligt och hushållsbruk. En tillräcklig mängd säkert vatten är nödvändigt för att förhindra död genom uttorkning, att minska risken för vattenrelaterade sjukdomar och tillhandahålla vatten som motsvarar kraven på konsumtion, matlagning, personlig och hushållshygien.

3. Artikel 11, punkt 1, i konventionen specificerar ett antal rättigheter som härrör från, och är oumbärliga för, förverkligandet av rätten till en tillfredställande levnadsstandard "däribland tillräckligt med mat och kläder, och en lämplig bostad". Användningen av ordet "däribland" indikerar att denna uppräkningslista av rättigheter inte var avsedd att vara uttömmande. Rätten till rent vatten faller inom kategorin av garantier som är avgörande för att säkra en tillfredsställande levnadsstandard, särskilt eftersom det är av ett de mest grundläggande villkoren för överlevnad. Dessutom har kommittén tidigare erkänt att vatten är en mänsklig rättighet enligt artikel 11, punkt 1, (se allmän kommentar nr 6 (1995)).² Rätten till vatten är också ouplösligt förenad med rätten till bästa möjliga hälsa (artikel 12, punkt 1)³ och rätten till en lämplig bostad och tillräckligt med mat (artikel 11, punkt 1).⁴ Rätten ska också ses i samband med andra rättigheter som är inskrivna i det internationella regelverket för mänskliga rättigheter, framför allt rätten till liv och mänsklig värdighet.

4. Rätten till vatten har erkänts i en stor mängd internationella instrument, inklusive fördrag, deklarationer och andra standarder.⁵ Till exempel, artikel 14, punkt

kommission för hållbar utveckling, *Comprehensive Assessment of the Freshwater Resources of the World*, New York, 1997, s. 39.

² Se punkter 5 och 32 i kommitténs allmänna kommentar nr 6 (1995) om ESK-rättigheter för äldre personer.

³ Se allmän kommentar nr 14 (2000) om rätten till bästa möjliga hälsa, punkter 11, 12 (a), (b) och (d), 15, 34, 36, 40, 43 och 51.

⁴ Se punkt 8 (b) i den allmänna kommentaren nr 4 (1991). Se även rapporten från den särskilda rapportören om lämplig bostad vid FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna som en beståndsdel av rätten till en tillfredsställande levnadsstandard, Miloon Kothari (E.CN.4/2002/59), inlämnad i enlighet med kommissionens resolution 2001/28 av den 20 april 2001. I samband med rätten till tillräckligt med mat, se rapporten från den särskilda rapportören om rätten till livsmedel, Jean Ziegler (E/CN.4/2002/58), inlämnad i enlighet med kommissionens resolution 2001/25 av den 20 april 2001.

⁵ Se artikel 14, punkt 2 (h), konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor; artikel 24, punkt 2 (c), konvention om barnets rättigheter; artiklar 20, 26, 29

2, i konventionen om avskaffande av alla former av diskriminering av kvinnor föreskriver att konventionsstater ska garantera kvinnor rätten att "ha tillfredsställande levnadsförhållanden, särskilt i fråga om [...] vattenförsörjning". Artikel 24, punkt 2, i konventionen om barnets rättigheter kräver att konventionsstaterna bekämpar sjukdomar och undernäring "genom att tillhandahålla näringsrika livsmedel i tillräcklig omfattning och rent dricksvatten".

5. Rätten till vatten har konsekvent tagits upp av kommittén under sin behandling av konventionsstaternas rapporter, i överensstämmelse med sina reviderade allmänna riktlinjer om form och innehåll i de rapporter som ska lämnas in av konventionsstaterna enligt artikel 16 och 17 i den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och dess allmänna kommentarer.

6. Vatten krävs för ett flertal olika ändamål, förutom personligt och hushållsbruk, för att förverkliga många av konventionens rättigheter. Vatten krävs t.ex. för att tillverka livsmedel (rätten till tillräckligt med mat) och garantera miljöhygien (rätt till hälsa). Vatten är viktigt för att säkra livsuppehållet (rätten att tjäna sitt levebröd genom arbete) och åtnjuta vissa kulturella sedvänjor (rätten att delta i kulturlivet). Prioriteringen vid fördelningen av vatten måste dock ges till rätten till vatten för personligt och hushållsbruk. Prioritering ska också ges till de vattenresurser som krävs för att förhindra svält och sjukdomar samt vatten som krävs för att uppfylla de centra skyldigheterna i rättigheterna i konventionen.⁶

and 46 i Genèvekonventionen om behandling av krigsfångar, 1949; artiklar 85, 89 och 127 i Genèvekonventionen om skydd för civilpersoner under krigstid, 1949; artiklar 54 och 55 i tilläggsprotokoll I från 1977; artiklar 5 och 14 tilläggsprotokoll II från 1977; inledning, FN:s konferens om vatten i Mar del Plata och dess åtgärdsplan; se punkt 18.47 i Agenda 21, *Report of the United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, den 3–14 juni 1992* (A/CONF.151/26/Rev.1 (Vol. I och Vol. I/Corr.1, Vol. II, Vol. III och Vol. III/Corr.1) (FN:s publikation, artikelnr E.93.I.8), volym I: *Resolutions adopted by the Conference*, resolution 1, bilaga II; princip nr 3, förklaringen från Dublinkonferensen om vatten i förhållande till hållbar utveckling, Internationell konferens om vatten och miljö (A/CONF.151/PC/112); princip nr 2, handlingsprogram, *Report of the United Nations International Conference on Population and Development, Kairo, den 5–13 september 1994* (FN:s publikation, artikelnr E.95.XIII.18), kapitel I, resolution 1, bilaga; punkter 5 och 19, rekommendation (2001) 14 från ministerkommittén till medlemsstater om den europeiska stadgan om vattenresurser; resolution 2002/6 från FN:s underkommission om främjandet och skyddet av de mänskliga rättigheterna om att främja förverkligandet av rätten till dricksvatten. Se även rapporten om förhållandet mellan åtnjutandet av ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och främjandet av förverkligandet av rätten till dricksvattenförsörjning och sanitära installationer (E/CN.4/Sub.2/2002/10) inlämnad av underkommissionens särskilda rapportör om rätten till dricksvattenförsörjning och sanitära anläggningar, El Hadji Guissé.

⁶ Se även världstoppmötet om hållbar utveckling, genomförandeplan 2002, punkt 25 (c).

Vatten och rättigheterna i konventionen

7. Kommittén konstaterar vikten av att garantera hållbar tillgång till vattenresurser för jordbruk för att förverkliga rätten till tillräckligt med mat (se allmän kommentar nr 12 (1999)).⁷ Uppmärksamhet ska ägnas åt att garantera att missgynnade och marginaliserad jordbrukare, inklusive kvinnliga jordbrukare, har rättvis tillgång till vatten och vattenhanteringssystem, inklusive hållbar insamling av regnvatten och bevattningsteknik. Med hänsyn till skyldigheten i artikel 1, punkt 2, i konventionen, som föreskriver att ingen får "berövas sina möjligheter till försörjning", ska konventionsstater garantera att det finns tillräcklig tillgång till vatten för självhushållsjordbruk och för att säkra livsuppehållet för urfolk.⁸

8. Miljöhygien som en aspekt av rätten till hälsa enligt artikel 12, punkt 2 (b), i konventionen omfattar att vidta åtgärder som bygger på icke-diskriminering för att förhindra hot mot hälsan från osäkra och giftiga vattenförhållanden.⁹ Konventionsstater ska till exempel garantera att naturliga vattenresurser skyddas från förorening av skadliga ämnen och patogena mikrober. Dessutom ska konventionsstaterna övervaka och bekämpa situationer där akvatiska ekosystem fungerar som habitat för smittspridare om de utgör en risk för mänskliga levnadsmiljöer.¹⁰

9. Med syftet att bistå konventionsstaterna i sitt genomförande av konventionen och uppfyllandet av sina rapporteringsskyldigheter fokuserar denna allmänna kommentar i del II på det normativa innehållet i rätten till vatten i artiklarna 11, punkt 1, och 12, på konventionsstaternas skyldigheter (del III), på kränkningar (del IV) och på genomförande på nationell nivå (del V), medan skyldigheterna för andra aktörer än konventionsstaterna tas upp i del VI.

⁷ Detta gäller både för *tillgänglighet* och *tillgång* av rätten till tillräckligt med mat (se allmän kommentar nr 12 (1999), punkter 12 och 13).

⁸ Se även samförståndsuttalandet som åtföljer FN:s konvention om rätten till de internationella vattendragen till andra ändamål än sjöfart (A/51/869 av den 11 april 1997), som försäkrar att vid bestämning av vitala mänskliga behov under konflikter över användningen av vattendragen "särskild uppmärksamhet ägnas åt att tillhandahålla tillräckligt med vatten för att upprätthålla mänskligt liv, vilket både inkluderar dricksvatten och vatten för tillverkning av livsmedel eller för att förhindra svält".

⁹ Se även punkt 15, Allmän kommentar nr 14.

¹⁰ Enligt WHO:s definition inkluderar vektorburna sjukdomar sjukdomar som sprids av insekter (malaria, filariosis, denguefeber, japansk encefalit och gula febern), sjukdomar där akvatiska sniglar fungerar som mellanvärdar (snäckfeber) och zoonoser med ryggradsdjur som reservoarvärdar.

II. NORMATIVT INNEHÅLL I RÄTTEN TILL VATTEN

10. Rätten till vatten innehåller både fri- och rättigheter. Friheterna inkluderar rätten att bevara tillgången till vattenförsörjningar som krävs för rätten till vatten, och rätten att vara fri från ingripande, som t.ex. rätten att vara fri från godtyckliga fränkopplingar eller föroreningar av vattenförsörjningen. Rättigheterna inkluderar däremot rätten till ett vattenförsörjnings- och hanteringssystem som ger lika möjligheter för människor att åtnjuta rätten till vatten.

11. Beståndsdelarna i rätten till vatten måste vara *lämpliga* för mänsklig värdighet, liv och hälsa, i enlighet med artiklarna 11, punkt 1, och 12. Vattnets lämplighet ska inte tolkas alltför snävt, med endast referenser till volymmässiga kvantiteter och tekniker. Vatten ska behandlas som en social och kulturell tillgång och inte främst som en ekonomisk tillgång. Sättet att förverkliga rätten till vatten måste också vara hållbart och garantera att rätten kan förverkligas för nuvarande och framtida generationer.¹¹

12. Medan vattnets lämplighet som är nödvändig för rätten till vatten kan variera beroende på olika förhållanden, gäller följande faktorer under alla omständigheter:

(a) *Tillgänglighet.* Vattenförsörjningen för varje människa måste vara tillräcklig och kontinuerlig för personligt och hushållsbruk.¹² Detta bruk inkluderar normalt dryck, personlig sanitet, tvätt av kläder, tillagning av livsmedel, personlig och hushållshygien.¹³ Kvantiteten av vatten tillgänglig för varje person ska motsvara Världshälsoorganisationens (WHO) riktlinjer.¹⁴ Vissa enskilda och grupper kan också behöva mer vatten på grund av hälsa, klimat och arbetsförhållanden;

¹¹ För en definition av hållbarhet, se *Report of the United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, 3-14 1992*, Rio-deklarationen om miljö och utveckling, principer 1, 8, 9, 10, 12 och 15; och Agenda 21, i synnerhet principerna 5.3, 7.27, 7.28, 7.35, 7.39, 7.41, 18.3, 18.8, 18.35, 18.40, 18.48, 18.50, 18.59 och 18.68.

¹² ”Kontinuerlig” betyder att vattenförsörjningens regelbundenhet är tillräcklig för personligt och hushållsbruk.

¹³ I det här sammanhanget innebär ”dryck” vatten för konsumtion genom drycker och livsmedel. ”Personlig sanitet” innebär bortskaffandet av mänsklig avföring. Vatten är nödvändigt för personlig sanitet om vattenbaserade metoder används. ”Tillagning av livsmedel” inkluderar livsmedelshygien och beredning av livsmedel, vare sig vatten ingår i eller kommer i kontakt med maten. ”Personlig och hushållshygien” innebär personlig renlighet och hygien i hemmiljön.

¹⁴ Se J. Bartram och G. Howard, ”Domestic water quantity, service level and health: what should be the goal for water and health sectors”, WHO, 2002. Se även P.H. Gleick, (1996) ”Basic water requirements for human activities: meeting basic needs”, *Water International*, 21, s. 83–92.

(b) *Kvalitet*. Vattnet som behövs för allt personligt eller hushållsbruk måste vara säkert och därmed fritt från mikroorganismer, kemiska ämnen och radiologiska faror som utgör ett hot mot människors hälsa.¹⁵ Dessutom ska vattnet ha en godtagbar färg, lukt och smak för varje personligt eller hushållsbruk.

(c) *Tillgång*. Vatten och vattenanläggningar och -tjänster måste vara tillgängliga för *alla* utan diskriminering inom konventionsstatens jurisdiktion. Tillgången har fyra överlappande dimensioner:

(i) *Fysisk tillgång*: vatten och tillräckliga vattenanläggningar- och tjänster måste vara inom säker fysisk räckvidd för alla skikt av befolkningen. Tillräckligt säkert och godtagbart vatten måste vara tillgängligt i, eller i omedelbar närhet av, varje hushåll, utbildningsinstitut och arbetsplats.¹⁶ Alla vattenanläggningar och -tjänster måste hålla tillräcklig kvalitet, vara kulturellt lämpliga och ta hänsyn till kön, livscyklar och privatliv. Fysisk säkerhet ska inte vara hotad vid tillgången till vattenanläggningar och -tjänster;

(ii) *Ekonomisk tillgång*: Vatten och vattenanläggningar och -tjänster måste vara överkomliga för alla. De direkta och indirekta kostnaderna och avgifterna som är relaterade till att göra vattnet säkert måste vara överkomliga och får inte äventyra eller hota förverkligandet av andra rättigheter i konventionen;

(iii) *Icke-diskriminering*: Vatten och vattenanläggningar och -tjänster måste vara tillgängliga för alla, inklusive de mest utsatta eller marginaliserade delarna av befolkningen, rättsligt och i praktiken, utan diskriminering av någon av de förbjudna grunderna; och

(iv) *Informationstillgång*: tillgång inkluderar rätten att söka, motta och sprida information om vattenfrågor.¹⁷

¹⁵ Kommittén hänvisar konventionsstaterna till WHO, *Guidelines for drinking-water quality*, 2:a utgåvan, volymer 1–3 (Genève, 1993) som är ”avsedda att tillämpas som en grund för utvecklingen av nationella standarder som, om rätt genomförda, kommer garantera säkerheten på dricksvattenförsörjningen genom att eliminera eller reducera till en minimal koncentration beståndsdelar i vattnet som är kända att vara farliga för hälsan.”

¹⁶ Se även allmän kommentar nr 4 (1991), punkt 8 (b), allmän kommentar nr 13 (1999) punkt 6 (a) och allmän kommentar nr 14 (2000) punkter 8 (a) och (b). Till hushåll räknas även en permanent eller semipermanent bostad eller en tillfällig vistelseplats.

¹⁷ Se punkt 48 i denna allmänna kommentar.

Särskilda frågor med bred tillämpning

Icke-diskriminering och jämställdhet

13. Konventionsstaternas skyldighet att garantera att rätten till vatten åtnjuts utan diskriminering (artikel 2, punkt 2) och genomsyrar alla rättigheter i konventionen (artikel 3) jämlikt mellan män och kvinnor. Konventionen förbjuder därmed all diskriminering på grund av ras, hudfärg, kön, ålder, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationell eller social härkomst, förmögenhet, börd, fysiska eller mentala funktionsnedsättningar, hälsostatus (inklusive HIV/AIDS), sexuell läggning och civil, politisk, social eller annan status, som har till syfte eller verkan att omintetgöra eller inskränka det jämlika åtnjutandet eller utövandet av rätten till vatten. Kommittén påminner om punkt 12 i sin allmänna kommentar nr 3 (1990) som fastställer att utsatta och marginaliserade medlemmar i samhället måste skyddas genom att anta relativt kostnadsfördelaktiga målinriktade program, även i tider av allvarlig resursbrist.

14. Konventionsstater kan vidta åtgärder för att avskaffa faktisk diskriminering på förbjudna grunder, där enskilda och grupper fräntas nödvändiga medel eller rätter för att förverkliga rätten till vatten. Konventionsstater ska garantera att fördelningen av vattenresurser och investeringar i vatten underlättar tillgången till vatten för alla medlemmar av samhället. Felaktig resursfördelning kan leda till förtäckt diskriminering. Investeringar ska t.ex. inte oproportionerligt gynna dyra vattenförsörjningstjänster och -anläggningar som ofta endast är tillgängliga för en liten, privilegierad del av befolkningen, snarare än att investera i tjänster och anläggningar som gagnar en betydligt större del av befolkningen.

15. När det gäller rätten till vatten har konventionsstaterna en särskild skyldighet att tillhandahålla nödvändigt vatten och vattenanläggningar till personer som saknar tillräckliga medel och förhindra diskriminering på internationellt förbjudna grunder i samband med leveranser av vatten och vattentjänster.

16. Eftersom rätten till vatten gäller alla, ska konventionsstaterna ägna särskild uppmärksamhet åt de enskilda och grupper som traditionellt har haft stora svårigheter att utöva denna rätt, inklusive kvinnor, barn, minoriteter, urfolk, flyktingar, asylsökande, internflyktingar, migrerande arbetstagare, fångar och frihetsberövade. Konventionsstaterna ska särskilt vidta åtgärder för att garantera att:

(a) kvinnor inte utesluts från beslutsprocesser om vattenresurser och -rätter. Den oproportionerliga börda som kvinnor bär vid insamlingen av vatten ska lättas;

(b) barn inte hindras från att åtnjuta sina mänskliga rättigheter på grund av avsaknaden av tillräckligt med vatten i utbildningsinstitutioner och hushåll eller genom bördan att samla in vatten. Försörjning av tillräckligt med vatten till utbildningsinstitutioner utan lämpligt dricksvatten ska betraktas som ett brådskande ärende;

(c) landsbygds- och eftersatta stadsområden har tillgång till korrekt underhållna vattenanläggningar. Tillgång till traditionella vattenkällor i landsbygdsområden ska skyddas från olagligt intrång och föroreningar. Eftersatta stadsområden, inklusive informella bosättningar och hemlösa, ska ha tillgång till

korrekt underhållna vattenanläggningar. Inget hushåll får nekas rätten till vatten på grund av sina boende- eller markförhållanden;

(d) urfolks rätt till vattenresurser på sina förfäders landområden skyddas från intrång och olagliga utsläpp. Stater ska tillhandahålla resurser för urfolk för att utforma, leverera och kontrollera sin tillgång till vatten;

(e) nomadsamhällen och resandefolk har tillgång till tillräckligt med vatten på traditionella och särskilt utsedda vistelseplatser;

(f) flyktingar, asylsökande, internt fördrivna personer och återvändande har tillgång till tillräckligt med vatten, oavsett om de bor i läger eller i stads- och landsbygdsområden. Flyktingar och asylsökande ska ges rätt till vatten på samma villkor som medborgare;

(g) fångar och frihetsberövade får säkert vatten i tillräcklig mängd för sina dagliga, individuella behov, med hänsyn till bestämmelserna i internationell humanitär rätt och Förenta nationernas regler om minimistandarder för behandlingen av fångar.¹⁸

(h) grupper som har svårigheter med den fysiska tillgången till vatten, som äldre personer, personer med funktionsnedsättning, offer för naturkatastrofer, personer som lever i katastrofriskområden och de som bor i arida och semiarida områden eller på små öar försörjs med säkert vatten i tillräcklig mängd.

III. KONVENTIONSSTATERNAS SKYLDIGHETER

Allmänna rättsliga skyldigheter

17. Även om konventionen föreskriver ett gradvist förverkligande och erkänner de inskränkningar som beror på begränsade tillgängliga resurser, ålägger den även konventionsstaterna vissa skyldigheter med omedelbar verkan. Konventionsstaterna har omedelbara skyldigheter vad gäller rätten till vatten, som att garantera att rättigheten kommer att utövas utan diskriminering av något slag (artikel 2, punkt 2) och skyldigheten att vidta åtgärder (artikel 2, punkt 1) som syftar till det fulla förverkligandet av artikel 11, punkt 1, och 12. Sådana åtgärder måste vara avsiktliga, konkreta och syfta till det fulla förverkligandet av rätten till vatten.

18. Konventionsstater har en konstant och fortsatt plikt enligt konventionen att verka så snabbt och effektivt som möjligt för det fulla förverkligandet av rätten till vatten. Förverkligandet av rätten ska vara möjligt och genomförbart, eftersom alla stater utövar kontroll över ett stort antal resurser, inklusive vatten, teknik, finansiella resurser och internationellt bistånd, liksom för andra rättigheter i konventionen.

¹⁸ Se artiklar 20, 26, 29 och 46 i den tredje Genèvekonventionen av den 12 augusti 1949; artiklar 85, 89 och 127 i den fjärde Genèvekonventionen av den 12 augusti 1949; artiklar 15 och 20, punkt 2, Förenta nationernas regler om minimistandarder för behandlingen av fångar, i *Human Rights: A Compilation of International Instruments* (FN:s publikation, artikelnr E.88.XIV.1).

19. Sannolikheten är stor att bakåtsträvande åtgärder i samband med rätten till vatten inte är tillåtna enligt konventionen.¹⁹ Om avsiktliga tillbakasträvande åtgärder vidtas, åligger det konventionsstaterna att bevisa att de har införts efter noggrant övervägande av alla alternativ och att de är vederbörligen motiverade i förhållande till de samlade rättigheterna i konventionen inom ramen för det fulla utnyttjandet av konventionsstaternas samtliga tillgängliga resurser.

Särskilda rättsliga skyldigheter

20. Rätten till vatten föreskriver, på samma sätt som alla mänskliga rättigheter, tre typer av skyldigheter för konventionsstaterna: skyldigheten att *respektera*, skyldigheten att *skydda* och skyldigheten att *uppfylla*.

(a) Skyldighet att respektera

21. Skyldigheten att *respektera* kräver att konventionsstaterna avstår från direkt eller indirekt inblandning i åtnjutandet av rätten till vatten. Skyldigheten omfattar bland annat att avstå från alla aktiviteter som nekar eller begränsar lika tillgång till lämpligt vatten; godtyckligt störa sedvanliga eller traditionella ordningar för vattenfördelning; olagligt minska eller förorena vattnet, t.ex. genom avfall från statligt ägda anläggningar eller genom användning och provning av vapen; och begränsa tillgången till eller förstöra vattentjänster och -infrastruktur som en bestraffningsåtgärd, t.ex. vid väpnade konflikter i strid med internationell humanitär rätt.

22. Kommittén konstaterar att rätten till vatten omfattar de skyldigheter som åligger konventionsstaterna enligt internationell humanitär rätt vid väpnade konflikter, nödsituationer och naturkatastrofer.²⁰ Detta innefattar skydd av objekt som är oumbärliga för civilbefolkningens överlevnad, inklusive dricksvatteninstallationer och -försörjningar och bevattningsanläggningar, skydd av den naturliga miljön mot omfattande, långvarig och allvarlig skada och att garantera att civila och fångar har tillgång till vatten i tillräcklig mängd.²¹

¹⁹ Se allmän kommentar nr 3 (1990), punkt 9.

²⁰ För det inbördes förhållandet mellan människorättslagar och humanitär rätt observerar kommittén slutsatserna från Internationella domstolen i *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons (Request by the General Assembly)*, ICJ Reports (1996) p. 226, punkt 25.

²¹ Se artiklar 54 och 56, tilläggsprotokoll I till Genèvekonventionerna (1977), artikel 54, tilläggsprotokoll II (1977), artiklar 20 och 46 i den tredje Genèvekonventionen av den 12 augusti 1949, och gemensam artikel 3 i Genèvekonventionerna av den 12 augusti 1949.

(b) Skyldighet att skydda

23. Skyldigheten att *skydda* ålägger staterna att vidta åtgärder för att förhindra att tredje part på något sätt ingriper i åtnjutandet av rätten till vatten. Tredje part inkluderar enskilda, grupper, företag och andra organisationer samt tjänstepersoner som arbetar under deras myndighet. Skyldigheten omfattar bland annat att anta nödvändig och effektiv lagstiftning och andra åtgärder för att hindra exempelvis tredje part från att neka lika tillgång till vatten i tillräcklig mängd; och förorena och utvinna resurser ur vattnet, inklusive naturliga källor, brunnar och andra vattenfördelningssystem.

24. Om vattentjänster (som vattenledningsnät, vattencisterner, tillgång till floder och brunnar) drivs eller kontrolleras av tredje part, måste konventionsstaterna hindra dem från att äventyra en jämlik, överkomlig och fysisk tillgång till säkert och godtagbart vatten i tillräcklig mängd. För att förhindra sådant missbruk måste ett effektivt regleringssystem fastställas i överensstämmelse med konventionen och denna allmänna kommentar, vilket innefattar oberoende övervakning, ett verkligt deltagande från allmänhetens sida och tillämpning av påföljder för överträdelser.

(c) Skyldighet att uppfylla

25. Skyldigheten att *uppfylla* kan delas in i skyldigheterna att underlätta, främja och tillhandahålla. Skyldigheten att uppfylla förutsätter att konventionsstaterna vidtar positiva åtgärder för att hjälpa enskilda och grupper att åtnjuta rätten. Skyldigheten att främja ålägger konventionsstaterna att vidta åtgärder för att garantera att det finns lämplig utbildning om hygienisk användning av vatten, skydd av vattenkällor och metoder för att minimera vattenslöseri. Konventionsstaterna är skyldiga att uppfylla (tillhandahålla) rätten när enskilda eller grupper inte är kapabla att själva förverkliga denna rätt, av anledningar som är utanför deras kontroll, genom de medel som står till deras förfogande.

26. Skyldigheten att uppfylla kräver att konventionsstaterna antar nödvändiga åtgärder för att garantera det fulla förverkligandet av rätten till vatten. Skyldigheten innefattar bl.a. att i tillräcklig grad erkänna denna rätt inom de inhemska politiska och rättsliga systemen, främst genom att genomföra lagbestämmelser; anta en nationell vattenstrategi och handlingsplan för att förverkliga denna rätt; garantera att vattnet är överkomligt för alla och underlätta en förbättrad och hållbar tillgång vatten, i synnerhet i landsbygdsområden och eftersatta stadsområden.

27. För att säkerställa att vattnet är överkomligt måste konventionsstaterna anta nödvändiga åtgärder som bland annat kan innehålla: (a) användning av lågkostnadsteknik; (b) rimlig prispolitik som fritt vatten eller till låg kostnad; och (c) inkomststöd. Betalningen för vattentjänster måste bygga på principen om rättvisa och garantera att dessa tjänster, vare sig de är privata eller offentliga, är överkomliga för alla, inklusive socialt missgynnade grupper. Rättvisan kräver att fattiga hushåll inte får belastas oproportionerlig med vattenkostnader jämfört med rikare hushåll.

28. Konventionsstaterna ska anta omfattande och integrerade principer och program för att garantera att det finns tillräckligt med säkert vatten för nuvarande och

framtida generationer.²² Sådana strategier och program kan innehålla: (a) minska utarmningen av vattenresurser genom ohållbar utvinning, omläggning och uppdämning; (b) minska och eliminera föroreningar av avrinningsområden och vattenrelaterade ekosystem från substanser som strålning, skadliga kemikalier och mänskliga exkrementer; (c) övervaka vattenreserver; (d) säkerställa att föreslagna utvecklingsprojekt inte stör tillgången till vatten i tillräcklig mängd; (e) bedöma effekterna av de insatser som kan påverka vattentillgången och naturliga ekosystems avrinningsområden, som t.ex. klimatförändringar, ökenspridning och ökad salthalt i marken, avskogning och förlust av biologisk mångfald;²³ (f) öka den effektiva användningen av vatten hos slutanvändare; (g) minska vattenslöseriet i distributionen; (h) svarsmekanismer för nödsituationer; (i) och etablera kompetenta institutioner och lämpliga institutionella ordning för att utföra strategierna och programmen.

29. Att garantera att alla har tillgång till tillräckliga sanitära anläggningar är inte bara grundläggande för den mänskliga värdigheten och integriteten, utan en av de huvudsakliga mekanismerna för att skydda kvaliteten på dricksvattenförsörjningen och -resurserna.²⁴ I enlighet med rätten till hälsa och anständiga bostäder (se allmän kommentar nr 4 (1991) och 14 (2000)) har konventionsstaterna en skyldighet att gradvis utvidga säkra sanitära tjänster, i synnerhet i landsbygds- och eftersatta stadsområden, med hänsyn till behoven hos kvinnor och barn.

Internationella skyldigheter

30. Artikel 2, punkt 1, och artiklar 11, punkt 1, och 23 i konventionen kräver att konventionsstaterna erkänner den viktiga rollen av internationellt samarbete och bistånd och vidtar gemensamma och separata åtgärder för att uppnå det fulla förverkligandet av rätten till vatten.

31. För att uppfylla sina internationella skyldigheter i samband med rätten till vatten måste konventionsstaterna respektera åtnjutandet av rätten i andra länder. Internationellt samarbete kräver att konventionsstaterna avstår från handlingar som direkt eller indirekt ingriper i åtnjutandet av rätten till vatten i andra länder. Inga aktiviteter som bedrivs inom konventionsstatens jurisdiktion får beröva ett annat land möjligheten att förverkliga rätten till vatten för personer inom deras jurisdiktion.²⁵

²² Se fotnot 5 ovan, Agenda 21, kapitel 5, 7 och 18; och världstoppmötet om hållbar utveckling, genomförandeplan (2002), punkter 6 (a), (l) och (m), 7, 36 och 38.

²³ Se konventionen om biologisk mångfald, konvention om bekämpning av ökenbildning, Förenta nationernas ramkonvention om klimatförändringar och därtill hörande protokoll.

²⁴ Artikel 14, punkt 2, i konventionen om avskaffande av alla former av diskriminering av kvinnor föreskriver att konventionsstater ska garantera kvinnor rätten att "ha tillfredsställande levnadsförhållanden, särskilt i fråga om [...] sanitära anläggningar". Artikel 24, punkt 2, i konventionen om barnets rättigheter kräver att konventionsstaterna vidtar åtgärder för att "säkerställa att alla grupper i samhället [...] har tillgång till undervisning om [...] fördelarna [...] hygien och ren miljö."

32. Konventionsstaterna ska alltid avhålla sig från att införa embargo eller liknande åtgärder som hindrar vattenförsörjningen liksom varor och tjänster som är viktiga för att säkra rätten till vatten.²⁶ Vatten får aldrig användas som ett instrument för politiska eller ekonomiska påtryckningar. I detta sammanhang påminner kommittén om sin ståndpunkt, som framgår av den allmänna kommentaren nr 8 (1997) om sambandet mellan ekonomiska sanktioner och respekten för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

33. Konventionsstaterna ska vidta åtgärder för att förhindra sina egna medborgare och företag från att kränka rätten till vatten för enskilda och grupper i andra länder. Om konventionsstater kan vidta åtgärder för att påverka andra tredje parter att respektera rätten, genom rättsliga eller politiska medel, ska dessa åtgärder vidtas i enlighet med FN-stadgan och gällande internationell rätt.

34. Beroende på resursernas tillgänglighet, ska staterna underlätta förverkligandet av rätten till vatten i andra länder, t.ex. genom att tillhandahålla vattenresurser, finansiell och teknisk hjälp och vid behov ge nödvändigt bistånd. Vid katastrofhjälp och nödhjälp, inklusive hjälp till flyktingar och fördrivna personer, ska rättigheterna i konventionen, inklusive rätten till vatten i tillräcklig mängd, prioriteras. Internationellt bistånd ska ges på ett sätt som överensstämmer med normerna för mänskliga rättigheter och vara hållbart och kulturellt lämpligt. Ekonomiskt utvecklade konventionsstater har ett särskilt ansvar och intresse av att bistå fattigare utvecklingsländerna i detta avseende.

35. Konventionsstaterna ska säkerställa att rätten till vatten ges tillräcklig uppmärksamhet i internationella avtal och, för att uppnå detta, ta hänsyn till utvecklingen av ytterligare rättsliga instrument. Med tanke på ingåendet och genomförandet av andra internationella och regionala avtal, ska konventionsstaterna vidta åtgärder för att säkerställa att dessa instruments inte påverkar rätten till vatten negativt. Avtal om avregleringar av handeln får inte inskränka eller hämma ett lands förmåga att till fullo förverkliga rätten till vatten.

36. Konventionsstater ska säkerställa att deras handlingar som medlemmar av internationella organisationer tar vederbörlig hänsyn till rätten till vatten. Följaktligen bör konventionsstater, som är medlemmar av internationella finansinstitut, särskilt Internationella valutafonden, Världsbanken och regionala utvecklingsbanker, vidta åtgärder för att garantera att rätten till vatten respekteras i deras utlåningspolitik, kreditavtal och andra internationella åtgärder.

²⁵ Kommittén konstaterar att FN:s konvention om rätten till de internationella vattendragen till andra ändamål än sjöfart kräver att hänsyn tas till sociala och mänskliga behov vid bestämningen av den rättvisa användningen av vattendragen, att konventionsstaterna vidtar åtgärder för att förhindra att allvarliga skador orsakas och, vid konflikter, att särskilt uppmärksamhet ägnas åt kraven på grundläggande mänskliga behov: se artiklar 5, 7 och 10 i konventionen.

²⁶ I den allmänna kommentaren nr 8 (1997) konstaterade kommittén sanktionernas störande effekt på sanitetsförnödenheter och rent dricksvatten och att sanktionssystemen ska tillhandahålla reparationer av infrastrukturen som är nödvändiga för att leverera rent vatten.

Centrala skyldigheter

37. I sin allmänna kommentar nr 3 (1990) bekräftar kommittén att konventionsstaterna har en central skyldighet att garantera uppfyllandet av åtminstone minsta nödvändiga nivåer av alla rättigheterna i konventionen. Enligt kommitténs uppfattning kan åtminstone ett antal grundläggande skyldigheter i samband med rätten till vatten definieras, som har omedelbar verkan:

(a) Att garantera tillgången till minsta tillräckliga säkra mängden vatten för personligt och hushållsbruk för att förhindra sjukdom;

(b) Att garantera rätten till tillgång till vatten och vattenanläggningar och -tjänster på icke-diskriminerande grund, i synnerhet för missgynnade eller marginaliserade grupper;

(c) Att garantera fysisk tillgång till vattenanläggningar eller -tjänster som säkert och regelbundet levererar tillräckligt med vatten, som har ett tillräckligt antal tappställen för att förhindra otillåtna väntetider och som ligger på ett rimligt avstånd från hushållet;

(d) Att garantera att personlig säkerhet inte hotas vid behov av fysisk tillgång till vatten;

(e) Att garantera rättvis fördelning av alla tillgängliga vattenanläggningar och -tjänster;

(f) Att anta och genomföra en nationell vattenstrategi och handlingsplan som riktar sig till hela befolkningen; strategin och handlingsplanen ska vara utformad, och regelbundet granskad, på grundval av en demokratisk och öppen process; den ska innehålla metoder som indikatorer och riktmärken för rätten till vatten, med vilka framstegen noggrant kan övervakas; processen som strategin och handlingsplanen använder liksom dess innehåll ska ägna särskild uppmärksamhet åt alla missgynnade eller marginaliserade grupper;

(g) Att övervaka graden av förverkligande eller icke-förverkligande av rätten till vatten;

(h) Att anta relativt prisvärda, målinriktade vattenprogram för att skydda utsatta och marginaliserade grupper;

(i) Att vidta åtgärder för att förhindra, behandla och kontrollera sjukdomar som är relaterade till vatten, i synnerhet genom att garantera tillgången till lämpliga sanitära anläggningar;

38. För att undanröja alla tvivel, vill kommittén betona att det särskilt åligger konventionsstater och andra aktörer som har möjlighet att bistå att tillhandahålla ”internationellt bistånd och samarbete, särskilt på det ekonomiska och tekniska området vilket gör det möjligt för utvecklingsländer att uppfylla sina centrala skyldigheter enligt punkt 37 ovan.

IV. KRÄNKNINGAR

39. När det normativa innehållet i rätten till vatten (se del II) tillämpas på konventionsstaternas skyldigheter (se del III) inleds en process som underlättar identifieringen av kränkningar av rätten till vatten. Följande punkter ger exempel på kränkningar av rätten till vatten.

40. För att visa överensstämmelsen med sina allmänna och specifika skyldigheter måste konventionsstaterna visa att de har vidtagit nödvändiga och möjliga åtgärder för att förverkliga rätten till vatten. Enligt internationell lag utgör en underlåtenhet att i god tro vidta dessa åtgärder en kränkning av rätten. Det ska betonas att konventionsstaten inte kan motivera sin bristande överensstämmelse med de centrala skyldigheterna som beskrivs i punkt 37 ovan, eftersom de är oinskränkbara.

41. Vid bestämningen av vilka handlingar eller underlåtenheter som utgör en kränkning av rätten till vatten är det viktigt att skilja mellan en konventionsstats oförmåga och dess ovilja att uppfylla sina skyldigheter i samband med rätten till vatten. Detta följer av artiklarna 11, punkt 1, och 12, som talar om rätten till en tillräcklig levnadsstandard och rätten till hälsa, liksom av artikel 2, punkt 1, i konventionen som ålägger alla konventionsstater att vidta nödvändiga åtgärder med alla tillgängliga resurser. En stat som är ovillig att använda alla tillgängliga resurser för att förverkliga rätten till vatten kränker sina skyldigheter enligt konventionen. Om begränsade resurser gör det omöjligt för en stat att till fullo uppfylla sina skyldigheter enligt konventionen, är den förpliktigad att visa att alla ansträngningar ändå har gjorts för att använda alla tillgängliga resurser för att, som en prioriterad fråga, uppfylla de skyldigheter som beskrivs ovan.

42. Kränkningar av rätten till vatten kan ske genom *handlingar*, direkta åtgärder från konventionsstaterna eller andra organ som inte reglerats i tillräcklig utsträckning av staterna. Kränkningar inkluderar t.ex. antagandet av bakåtsträvande åtgärder som är oförenliga med de centrala skyldigheterna (beskrivs i punkt 37 ovan), att formellt upphäva eller återkalla lagstiftning som är nödvändig för fortsatt åtnjutande av rätten till vatten eller att anta lagstiftning eller strategier som är uppenbart oförenliga med befintliga rättsliga skyldigheter i inhemsk eller internationell lagstiftning i samband med rätten till vatten.

43. Kränkningar genom *underlåtenhet* inkluderar underlåtenheten att vidta lämpliga åtgärder för det fulla förverkligandet av allas rätt till vatten, bristen på en nationell policy för vatten och underlåtenheten att genomföra relevanta lagar.

44. Även om det inte är möjligt att specificera en komplett lista över kränkningar i förväg, kan ett antal typiska exempel, som relaterar till skyldighetsnivåerna som härrör från kommitténs arbete, identifieras:

(a) Kränkningar av skyldigheten att respektera följer av konventionsstatens ingripande i rätten till vatten. Detta inkluderar bland annat: (i) godtycklig eller omotiverad fränkoppling eller utestängning från vattentjänster eller -anläggningar; (ii) diskriminerande eller oöverkomliga ökning av priset på vatten; och (iii) förorening och minskning av vattenresurser som påverkar människors hälsa;

(b) Kränkningar av skyldigheten att skydda följer av konventionsstatens underlåtenhet att vidta alla nödvändiga åtgärder för att skydda personer inom deras jurisdiktion från kränkningar av rätten till vatten från tredje part.²⁷ Detta inkluderar bland annat: (i) underlåtenhet att anta och genomföra lager för att förhindra förorening och orättvist uttag av vatten; (ii) underlåtenhet att effektivt reglera och kontrollera vattentjänsteleverantörer; (iv) underlåtenhet att skydda vattendistributionssystem (t.ex. vattenledningsnät och brunnar) mot inblandning, skada och förstörelse; och

(c) Kränkningar av skyldigheten att uppfylla uppstår genom konventionsstaternas underlåtenhet att vidta nödvändiga åtgärder för att garantera förverkligandet av rätten till vatten. Exempelen inkluderar bland annat: (i) underlåtenhet att anta eller genomföra en nationell vattenpolicy som är utformad för att garantera allas rätt till vatten; (ii) otillräckliga investeringar eller snedfördelning av offentliga resurser som resulterar i bristande åtnjutande av rätten till vatten för enskilda eller grupper, i synnerhet utsatta eller marginaliserade; (iii) underlåtenhet att övervaka förverkligandet av rätten till vatten på nationell nivå, till exempel genom att identifiera indikatorer och riktmärken för rätten till vatten; (iv) underlåtenhet att vidta åtgärder för att minska en orättvis fördelning av vattenanläggningar och -tjänster; (v) underlåtenhet att anta mekanismer för katastrofhjälp; (vi) underlåtenhet att garantera att den minsta acceptabla nivån på rättigheten kan åtnjutas av alla (vii) underlåtenhet från en stat att ta hänsyn till sina internationella rättsliga skyldigheter beträffande rätten till vatten vid tecknandet av avtal med andra stater eller internationella organisationer.

V. GENOMFÖRANDE PÅ NATIONELL NIVÅ

45. I enlighet med artikel 2, punkt 1, i konventionen ska konventionsstaterna använda ”alla lämpliga medel, i synnerhet antagandet av lagstiftningsåtgärder” för att genomföra skyldigheterna enligt konventionen. Alla konventionsstater har ett bedömningsutrymme för att bedöma vilka åtgärder som är mest lämpliga för att möta de särskilda förhållandena. Konventionen innebär dock en tydlig skyldighet för alla konventionsstater att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att alla åtnjuter rätten till vatten, så snart som möjligt. Inga nationella åtgärder som är utformade för att förverkliga rätten till vatten får hindra åtnjutandet av andra mänskliga rättigheter.

Lagstiftning, strategier och riktlinjer

46. Befintlig lagstiftning, strategier och riktlinjer ska granskas för att garantera att de är förenliga med skyldigheterna som härrör från rätten till vatten och ska upphävas eller ändras om de inte stämmer överens med kraven i konventionen.

47. Skyldigheten att vidta åtgärder ålägger konventionsstaterna att anta en nationell strategi eller handlingsplan för att förverkliga rätten till vatten. Strategin måste: (a) bygga på människorättslagar och -principer; (b) täcka alla aspekter av rätten till vatten och konventionsstaternas motsvarande skyldigheter; (c) definiera tydliga målsättningar; (d) bestämma uppnåbara mål och tidsramen för dessa; (e) formulera lämpliga strategier och motsvarande riktmärken och indikatorer. Strategin

²⁷ Se punkt 23 för en definition av ”tredje part”.

ska också bestämma det institutionella ansvaret för processen; identifiera tillgängliga resurser för att uppnå målen; tilldela tillräckliga resurser enligt det institutionella ansvaret och etablera mekanismer för ansvarsskyldighet för att garantera genomförandet av strategin. När konventionsstaterna formulerar och genomför sina nationella strategier för rätten till vatten, ska de utnyttja den tekniska hjälpen och samarbetet från FN:s fackorgan (se del VI nedan).

48. Formuleringen och genomförandet av nationella strategier och handlingsplaner för rätten till vatten ska bland annat respektera principerna om icke-diskriminering och allmänt deltagande. Enskildas och grupper rätt att delta i beslutsprocesser som kan påverka deras utövande av rätten till vatten måste vara en integrerad del av all politik, alla program och strategier som rör vatten. Enskilda och grupper ska ges full och lika tillgång till information om vatten, vattentjänster och miljön från offentliga myndigheter och tredje parter.

49. Den nationella strategin och handlingsplanen för vatten bör också bygga på principerna för ansvarsskyldighet, öppenhet och rättsväsendets oberoende, eftersom god offentlig förvaltning är avgörande för det effektiva genomförandet av alla mänskliga rättigheter, inklusive rätten till vatten. För att skapa ett gynnsamt klimat för förverkligandet av rätten ska konventionsstaterna vidta lämpliga åtgärder för att garantera att näringslivet och civilsamhället är medvetna om och överväger vikten av rätten till vatten när de bedriver sina verksamheter.

50. Konventionsstater kan finna det fördelaktigt att anta en ramlagstiftning för att genomdriva sin strategi för rätten till vatten. En sådan lagstiftning ska innehålla följande: (a) uppnåbara mål och tidsramen för dessa; (b) medlen för att uppnå syftet; (c) det avsedda samarbetet med det civila samhället, näringslivet och internationella organisationer; (d) det institutionella ansvaret för processen; (e) nationella mekanismer för övervakning och (f) rättsmedelsförfaranden.

51. Åtgärder ska vidtas för att garantera tillräcklig samordning mellan nationella ministerier, regionala och lokala myndigheter för att förena vattenrelaterade strategier. Om genomförandet av rätten till vatten har delegerats till regionala eller lokala myndigheter, behåller konventionsstaten fortfarande ansvaret för att uppfylla sina skyldigheter enligt konventionen och ska därför säkerställa att dessa myndigheter har tillgång till tillräckliga resurser för att upprätthålla och utvidga nödvändiga vattentjänster och -anläggningar. Konventionsstater ska dessutom säkerställa att dessa myndigheter inte nekar tillgången till tjänster på ett diskriminerande sätt.

52. Konventionsstater är skyldiga att effektivt övervaka förverkligandet av rätten till vatten. I övervakningen av framstegen för förverkligandet av rätten till vatten ska konventionsstaterna identifiera de faktorer och svårigheter som påverkar fullgörandet av deras skyldigheter.

Indikatorer och riktmärken

53. För att bistå övervakningsprocessen ska indikatorer för rätten till vatten identifieras i de nationella vattenstrategierna och handlingsplanerna. Indikatorerna ska vara utformade för att övervaka konventionsstaternas skyldigheter enligt artikel 11, punkt 1, och 12 på nationell och internationell nivå. Indikatorer ska ta upp olika

aspekter av lämpligt vatten (som tillräcklighet, säkerhet och godtagbarhet, överkomlighet och fysisk tillgång), vara uppdelade efter förbjudna grunder för diskriminering och täcka alla personer som är bosatta i konventionsstatens territoriella jurisdiktion eller står under deras kontroll. Konventionsstater kan få vägledning om lämpliga indikatorer från det pågående arbeten i WHO, Förenta nationernas organisation för livsmedel och jordbruk (FAO), Förenta nationernas centrum för boende- och bebyggelsefrågor (Habitat), Internationella arbetsorganisationen (ILO), Förenta nationernas barnfond (UNICEF), Förenta nationernas miljöprogram (UNEP), Förenta nationernas utvecklingsprogram (UNDP) och Förenta nationernas kommission för de mänskliga rättigheternas.

54. Efter att ha identifierat lämpliga indikatorer på rätten till vatten uppmanas konventionsstaterna att fastställa lämpliga nationella riktmärken för varje indikator.²⁸ Under den periodiska rapporteringen kommer kommittén att delta i ett "undersökningsförfarande" med konventionsstaten. Undersökningen involverar en gemensam bedömning från konventionsstaten och kommittén av de indikatorer och riktmärken som sedan ligger till grund för de mål som ska uppnås under nästa rapportperiod. Under de följande fem åren ska konventionsstaten använda dessa nationella riktmärken för att övervaka sitt genomförande av rätten till vatten. Därefter, i en efterföljande rapportering, ska konventionsstaten och kommittén bedöma om riktmärkena har uppnåtts och skälen för eventuella svårigheter som kan ha uppstått (se allmän kommentar nr 14 (2000), punkt 58). Dessutom, när riktmärkena fastställs och rapporterna utarbetas ska konventionsstaterna använda den omfattande informationen och rådgivningen från specialiserade organ om datainsamling och kategorisering.

Rättsmedel och ansvarsutkrävande

55. Alla personer eller grupper som har nekats rätten till vatten ska få tillgång till effektiva rättsliga eller andra lämpliga åtgärder på både nationell och internationell nivå (se allmän kommentar nr 9 (1998), punkt 4, och princip 10 i Rio-deklarationen om miljö och utveckling).²⁹ Kommittén konstaterar att rätten har konstitutionellt befästs av ett antal stater och har varit föremål för tvister i nationella domstolar. Alla offer för kränkningar av rätten till vatten har rätt till lämplig gottgörelse, inklusive ersättning, kompensation, skadestånd eller garantier om icke-upprepning. Nationella

²⁸ Se E. Riedel, "New bearings to the State reporting procedure: practical ways to operationalize economic, social and cultural rights – The example of the right to health", i S. von Schorlemer (utg.), *Praxishandbuch UNO*, 2002, s. 345–358. Kommittén konstaterar t.ex. åtagandet i genomförandeplanen från 2002 världstoppmötet om hållbar utveckling att halvera andelen människor som inte har tillgång till eller råd med säkert dricksvatten till 2015 (enligt vad som anges i millenniedeklarationen) och andelen människor som inte har tillgång till grundläggande sanitära anläggningar.

²⁹ Princip 10 i Rio-deklarationen om miljö och utveckling (*Report of the United Nations Conference on Environment and Development*, se fotnot 5 ovan), konstaterar beträffande miljöfrågor att "effektiv tillgång till rättsliga och administrativa förfaranden, inklusive rättsmedel och prövningsmöjligheter, ska tillhandahållas".

ombudsmän, människorättskommissioner och liknande institutioner ska kunna behandla kränkningar av rätten.

56. Innan några åtgärder som påverkar en persons rätt till vatten utförs av konventionsstaten, eller en annan tredje part, måste de ansvariga myndigheterna garantera att dessa åtgärder utförs på ett sätt som är berättigat i lagstiftningen, är förenliga med konventionen och som omfattar: (a) möjlighet till verkligt samråd med de drabbade; (b) fullständig information om de föreslagna åtgärderna i god tid; (c) rimlig förvarning om de föreslagna åtgärderna; (d) rättsmedel för de drabbade och (e) rättshjälp för att få rättsmedel (se även allmän kommentar nr 4 (1991) och nr 7 (1997)). Om en sådan handling bygger på en persons underlåtenhet att betala för vattnet, måste hans eller hennes betalningsförmåga bedömas. Under inga omständigheter får en enskild berövas den minsta nödvändiga mängden vatten.

57. Införandet av internationella instrument som erkänner rätten till vatten i den inhemska rättsordningen kan i hög grad öka omfattningen och effektiviteten av åtgärder och uppmuntras i alla situationer. Införlivande gör det möjligt för domstolarna att handlägga kränkningar av rätten till vatten, eller åtminstone de centrala skyldigheterna, genom direkt hänvisning till konventionen.

58. Domare, oberoende domare och medlemmar av juristkåren ska uppmuntras av konventionsstaterna att bättre uppmärksamma kränkningar av rätten till vatten under sitt tjänsteutövande.

59. Konventionsstater bör respektera, skydda och underlätta arbetet som utförs av människorättsaktivister och andra medlemmar i civilsamhället, i synnerhet fackföreningar, för att hjälpa utsatta och marginaliserade personer och grupper med förverkligandet av deras rätt till vatten.

VI. SKYLDIGHETER FÖR ANDRA AKTÖRER ÄN STATER

60. Förenta nationernas organ och andra internationella organisationer som ägnar sig åt vatten, som WHO, FAO, UNICEF, UNEP, UN-Habitat, ILO, UNDP, Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD), liksom internationella organisationer som ägnar sig åt handel som Världshandelsorganisationen (WTO), ska samarbeta effektivt med konventionsstaterna och bygga på deras respektive kompetens i samband med genomförandet av rätten till vatten på nationell nivå. De internationella finansinstituten, särskilt Internationella valutafonden och Världsbanken, ska ta hänsyn till rätten till vatten i sin utlåningspolitik, kreditavtal, strukturanpassningsprogram och andra utvecklingsprojekt (se allmän kommentar nr 2 (1990)), så att åtnjutandet av rätten till vatten underlättas. När kommittén undersöker rapporterna från konventionsstaterna och deras förmåga att uppfylla sina skyldigheter för att förverkliga rätten till vatten, kommer kommittén att överväga effekterna av det stöd som ges av alla andra aktörer. Införlivningen av människorättslagar och -principer i programmen och strategierna från internationella organisationer kommer avsevärt att underlätta genomförandet av rätten till vatten. Rollen för Internationella rödakorsförbundet och rödahalvmånefederationen, Internationella rödakorskommittén, FN:s flyktingkommissariat (UNHCR), WHO och UNICEF, liksom icke-statliga organisationer och andra sammanslutningar är av särskild vikt vid katastrofhjälp och humanitärt bistånd i nödsituationer. Hjälparbetet, fördelningen och

hanteringen av vatten och vattenanläggningar ska prioriteras för de mest utsatta eller marginaliserade grupperna i befolkningen.